

Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΕΦΗΒΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΘΕΟ

Ο σύγχρονος Έλληνας έφηβος δεν έχει τό πάθος παλαιότερων εποχών έναντι του έρωτήματος του Θεού. Η ύπαρξή Του τόν αφίρει μάλλον αδιάφορο. Χωρίς νά είναι άπιστος ή άθεος δεν έχει τίν έγνοια τής όμολογίας. Θά πάει έκκλησία, έφόσον ή οικογένεια έκκλησιάζεται. Θά κοινωνήσει, ιδίως τίς μεγάλες έορτές. Δέ θά πειράξει καί δέ θά ειρωνευτεί τούς συνομπλικούς του αν πιστεύουν, άκόμη κι αν ό ίδιος δεν έχει στέρεη σχέση μέ τίν πίστη. Σέ μικρότερες ή μεγαλύτερες δοκιμασίες όπως είναι οί έξετάσεις θά ανάψει κερί, θά κάνει τόν σταυρό του, θά προσευχηθεί πριν ξεκινήσει τίν προσπάθειά του. Δεν είναι άρνητικός στό νά συμμετέχει σέ δραστηριότητες τής Έκκλησίας άκτιβιστικού περιεχομένου ή σέ κατασκηνώσεις τό καλοκαίρι. Η άναζήτησή του όμως δεν είναι έμφανής. Πιθανά έρωτήματα τά κρατά έντός του. Η έκκοσμηκευμένη πραγματικότητα όμως τόν έλκύει. Όταν συναντηθεί μέ ύπαρξιακές κρίσεις, όπως ό θάνατος κάποιου οικείου ή φίλου, ή άσθένεια, ή άποτυχία, ή άπογοήτευση στίς σχέσεις του, μπορεί νά έκμιστηρευθεί τόν καημό του καί τούς φόβους του σέ κάποιον ιερέα-πνευματικό, συνήθως όμως θά συνεχίσει τί ζωή του.

Μέχρι τίς άρχές τής δεκαετίας του '90 του 20ού αιώνα ή όμολογία ή ή άρνηση ήταν πολωτικά φαινόμενα στή ζωή τών έφήβων. Τούς χαρακτηρίζαν. Οί έφηβοι έπαιρναν θέση στό ζήτημα του Θεού καί ιδιαιτέρως τής Έκκλησίας. Όσοι πίστευαν θεωρούσαν χρέος τους νά ξεχωρίζουν. Νά ακολουθοούν τίν πίστη ιδεολογικά. Νά τό δηλώνουν. Ήταν ή κατεύθυνση τής οικογένειας έμφανής επάνω τους. Όσοι πάλι ήθελαν «νά ζήσουν τί ζωή τους», έπαιρναν μαχητική στάση έναντι του Θεού καί τής πίστης. Κύριο χαρακτηριστικό ή ειρωνεία. Κλειδί οί σεξουαλικές σχέσεις. Οί έφηβοι πού άρνούσαν τόν Θεό ή αδιαφορούσαν γι' Αυτόν έρχονταν σέ αντίθεση μέ τίν Έκκλησία καί όσους πίστευαν στό ζήτημα τής σεξουαλικής ζωής. Του έρωτα. Θεωρούσαν τίν Έκκλησία καταπιεστική στό ζήτημα αυτό. Ήπαιρναν θέση όμως. Γνώριζαν τί

πιστεύει ή Έκκλησία. Κι αυτό τούς έκανε νά αντίτιθενται. Νά άπιστούν. Τό ίδιο συνέβαινε και σέ οικογένειες καταπιεστικές στό ζήτημα τής θρησκευτικότητας. Ίδίως ό εκκλησιασμός τής Κυριακής και τής γιορτής άποτελούσε άφορμή για ρήξη, για τήν έφηβική επανάσταση. Έτσι ό Θεός γινόταν ένα Πρόσωπο έναντι του όποιου έκδιπλωνόταν ή αντίθεση τών εφήβων στό αίσθημα τής καταπίεσης και τής πειθαρχίας. Ταυτιζόταν μέ τής ήθικές αξίες, στίς όποιες ή οικογένεια όμνυε και ό έφηβος, στήν προσπάθεια κατάκτησης δικής του ταυτότητας, άφηνε κατά μέρος.

Τήν τελευταία τριακονταετία αυτή ή πόλωση έχει ούσιαστικά εξαλειφθεί, τουλάχιστον στήν έλληνική κοινωνία, ή όποία εΐναι ξεκάθαρα μία κοινωνία δυτικού τύπου, παρά τής αυταπάτες εκκλησιαστικών ταγών και ενός συντηρητικού τμήματος από αυτούς που μετέχουν στήν εκκλησιαστική κοινότητα, που ύψώνει μία παραδοσιολατρία ήθικολογικού τύπου. Η Έκκλησία δέν εΐναι έλκυστική για τούς νέους, παρά τό ενδιαφέρον που προκλήθηκε ιδίως κατά τά πρώτα χρόνια της Αρχιεπισκοπίας Χριστοδούλου. Η σχέση τών εφήβων και τών νέων μέ τόν Θεό δέν περνά μέσα από επικοινωνιακά τεχνάσματα. Ούτε καν ή χρήση του Διαδικτύου, τών ιστοσελίδων και τών προφίλ στίς σελίδες κοινωνικής δικτύωσης, μπορούμε νά ισχυριστούμε ότι έφερε ούσιαστικές αλλαγές στόν τρόπο προσέγγισης ή μή τών εφήβων έναντι του Θεού. Αυτό βεβαίως δέν συνεπάγεται ότι ή Έκκλησία δέν χρειάζεται τήν επικοινωνία μέ τήν νέα γενιά μέσω και τής τεχνολογίας. Όμως δέν πρέπει νά υπερεκτιμώνται οί δυνατότητές της. Άρκει μία ματιά στους διαλόγους που αναπτύσσονται στό Facebook ανάμεσα σέ κληρικούς και νέους-εφήβους για νά πειστεί κάποιος ότι ή τεχνολογία εΐναι χρήσιμη, χτίζει γέφυρες, αλλά δέν μπορεί από μόνη της νά γεννήσει ποιοτικά γόνιμο διάλογο στό έρώτημα περί του Θεού.

Γι' αυτό και έχει σημασία νά ξαναγυρίσουμε στόν τρόπο μέ τόν όποιο θά μπορούσε νά προσεγγίσει ό έφηβος τόν Θεό, τόσο αναπτυξιακά, μέ βάση τής ψυχολογικές δυνατότητες τής ήλικίας του, όσο και κοινωνικά, μέ βάση διπλάδι τά έρεθίσματα που τό οικογενειακό, σχολικό και κοινωνικό περιβάλλον του προσφέρουν, αλλά και ύπαρξιακά, μέ βάση τής δικές του αναζητήσεις, όσο κι αν αυτές δέν μπορούν νά σηματοποιηθούν συγκεκριμένα και ολοκληρωμένα στήν εποχή μας.

«Η έφηβεία έχει τήν αρχή της στήν βιολογία και τό τέλος της στόν πολιτισμό, στό σημείο εκείνο όπου το κορίτσι και τό αγόρι έχουν άποκτήσει έναν ικανοποιητικό βαθμό ψυχολογικής ανεξαρτησίας από τούς γονείς τους... δέν υπάρχει ευδιάκριτο τέμα στήν έφηβεία... ό πιο σημαντικός αναπτυξιακός στό-

χος τῆς ἐφηβείας, ὅπως ὑποστηρίζουν πολλοί σύγχρονοι ψυχολόγοι, εἶναι ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀτόμου νά διαμορφώσει ὀριστικά τὴν ταυτότητά του, νά γίνει δηλαδή ἓνα μοναδικό, ξεχωριστό καὶ ὄριμο ἄτομο, προκειμένου νά διαμορφώσει οὐσιαστικές διαπροσωπικές σχέσεις. Ἀρχίζει μὲ τὸ ἔντονο ἐνδιαφέρον τοῦ ἐφήβου νά ἀνακαλύψει τί φύση τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τελειώνει ὅταν τὸ ἄτομο ἔχει πλέον διαμορφώσει τὴν ἔννοια τοῦ ἑαυτοῦ ὡς ἐνιαίου συνόλου καὶ τὴν προσωπική του ταυτότητα. Αὐτός ὁ ἀναπτυξιακός στόχος, ἡ σταδιακὴ διαμόρφωση τῆς ἀτομικότητας, ὀλοκληρώνεται συνήθως στὶς ἡλικίες μεταξύ 18 καὶ 22 ἐτῶν»¹.

Στὴν ἐφηβεία τὸ ἄτομο ἀναγνωρίζει τὸ ἐγὼ του. Βλέπει τίς ἀλλαγές τῆς ἡβης καὶ πρέπει νά ἀποδεχθεῖ τὴν νέα εἰκόνα τοῦ ἑαυτοῦ του, ἡ ὁποία δὲν εἶναι σταθερὴ ἀλλὰ μεταβάλλεται σωματικά. Ταυτόχρονα, χρειάζεται νά ἰσορροπήσει τίς ἀλλαγές πού συμβαίνουν στὸν τρόπο πού οικειώνεται τὸν κόσμο, τὴν κρίση του, τὰ θέλω του, τίς ἀμφιθυμίες του, τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο γίνεται ἀποδεκτὸ ἢ ὄχι ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τὸ τί ζητᾶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ τὸ τί μποροῦν νά τοῦ δώσουν, ἀλλὰ καὶ τὸ τί ἔχει ἐπίγνωση ὅτι προσφέρει στους ἄλλους. Ὅπως καταλαβαίνουμε ἀπὸ τὰ παραπάνω ὁ Θεός δὲν εἶναι πλέον οἰκεῖος, ἀλλὰ εἶναι ἄλλος πού πρέπει νά οικειωθεῖ ὁ ἔφηβος, γιὰ νά ἀποδεχθεῖ τὴν ὑπαρξή του. Ἀπὸ τί στιγμὴ πού προτεραιότητα εἶναι ὁ ἑαυτός καὶ τὰ πάντα κρίνονται μὲ βάση τὸ ἐγὼ καὶ τὴν ἀποδοχὴ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸν Θεό. Δὲν ἔχει σημασία ἂν ὑπάρχει ἢ ὄχι. Οἱ περισσότεροι ἔφηβοι, ἰδίως στὴν Ἑλλάδα, λόγω παράδοσης, ἐθίμων, οἰκογένειας, μαθήματος Ὀρθοσκευτικῶν, σχέσης Ἐκκλησίας μὲ κοινωνία, μποροῦν νά ποῦνε, κάποτε βαριεστημένα, ὅτι ὁ Θεός ὑπάρχει. Τὸ πρόβλημα εἶναι στό «ἂν ὑπάρχει γιὰ μένα». «Ἄν εἶναι οἰκεῖος μου».

Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ μπορεῖ νά ἀπαντηθεῖ ἐμμέσως μέσω τῆς συμμετοχῆς στό μυστήριό τῆς Θεῖας Εὐχαριστίας. Ἄς λάβουμε ὑπόψιν μας ὅτι, ἰδιαίτερος σήμερα, ὁ ἔφηβος εἶναι ἀδύνατον νά μείνει στατικός. Νά παρακολουθεῖ παθητικά ὀποιοδήποτε θέαμα δὲν τὸν συναρπάζει. Χρειάζεται νά μετέχει. Καὶ ἡ Θεῖα Λειτουργία γιὰ τοὺς περισσότερους εἶναι ἓνα θέαμα παθητικὸ καὶ στατικό. Εἶναι μὴ εἰκόνα πού ἔρχεται ἀπὸ τὸ παρελθόν. Ἦχοι σέ μία γλῶσσα πού δὲν εἶναι τόσο οἰκεῖα, ὄχι γιατί δὲν εἶναι ἡ γλῶσσα μας, ἀλλὰ γιατί δὲν ἀκούγεται συχνὰ στὴν ζωὴ τοῦ ἐφήβου καὶ τὴν ἴδια στιγμὴ ἔχει συνδεθεῖ μὲ ἓνα μάθημα

¹ Ἀρτεμὺς Τσίτσικα-Ὀρέστης Γιωτάκος, *Ἐφηβεία: ὀδηγὸς ἐπιβίωσης – ἡ πρόκληση τῆς μετάβασης*, Ἀθήνα 2015, ἐκδόσεις Πεδίο, σσ. 15-16.

τό οποίο ἀπαξιώνεται συναισθηματικά ἀπό τούς περισσότερους: τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά. Ὅχι ὅτι φταίει τό μάθημα καθαυτό. Κυρίως εἶναι τό περιεχόμενό του στό Γυμνάσιο καί ἡ ἀγωνία τῶν ἐκπαιδευτικῶν νά τρέξουν μία ὕλη σπὴν ὅποια ὁ ἔφηβος δέν βρίσκει τὴν χαρὰ τῆς γνώσης, ἀλλὰ μένει προσκολλημένος σέ τύπους πού εἶναι ἀπαραίτητοι, ἡ ἐκμάθησί τους ὅμως προϋποθέτει πειθαρχία χαρακτήρα καί ὠριμότητα νοῦ, στοιχεῖα πού ἀπουσιάζουν ἀπό τό οἰκογενειακό καί κοινωνικό περιβάλλον καί ἐνίοτε καί ἀπό τὴν σχολικὴ τάξη. Ἄς προεκτείνουμε τίς δυσκολίες αὐτές στὸν τρόπο πρόσληψης τῆς Θείας Λειτουργίας, ὅταν μάλιστα δέν ὑπάρχει ἡ προτροπή ἢ ἡ οἰκονομία τῆς μετοχῆς σπὴν Θεία Κοινωνία. Ὁ ἔφηβος δέν βρίσκει συναρπαστικὴ τὴν σχέση μὲ τὸν Θεό. Δέν βρίσκει συναρπαστικὴ τὴν μετοχὴ σπὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, παρεκτός ἂν συναντᾷ παρῆες ἐκεῖ. Δηλαδή ἂν οἰκογένειες γνωστές μεταξὺ τους ἔχουν ὡς σημεῖο ἀναφορᾶς τίς Κυριακές καί κάποιες μεγάλες γιορτές ἔναν νάο. Ἐκεῖ ὁ ἔφηβος μπορεῖ νά νιώσει οἰκειότητα. Ἀντίθετα, σέ ἓνα περιβάλλον ὅπου εἶναι εἴτε μοναχικός εἴτε ξένος, ἄς μὴν περιμένουμε θερμὴ καί συχνὴ συμμετοχὴ.

Ἡ μετοχὴ σπὴν Θεία Κοινωνία εἶναι πάντως σημεῖο-κλειδί γιὰ τὴν σχέση τοῦ ἐφήβου μὲ τὸν Θεό. Ὁ Θεός δέν εἶναι μία πνευματικὴ πραγματικότητα, μεταφυσικῆς διάστασης, κάπου στὸν οὐρανό, πού ἀκούει προσευχές. Εἶναι Σῶμα καί Αἷμα στό ὅποιο ὁ ἔφηβος μετέχει πρωτίστως μὲ τίς αἰσθήσεις του, ἀλλὰ καί τὴν ἴδια στιγμὴ μὲ τὴν λιγιστὴ ἢ τὴν πολλὴ προσευχὴ του. Ἄν ἀκούει ἓναν λόγο Θεοῦ πού εἶναι προσιτός καί κυρίως παραμυθητικός. Ἄν βλέπει γύρω του πρόσωπα πού χαίρονται τὴν χριστιανικὴ ζωὴ, πού δέν σχολιάζουν τό ἓνα ἢ τό ἄλλο καί ἰδίως οἱ μεγαλύτεροι τούς μικρότερους, ὅπως ἐπίσης καί ἱερεῖς οἱ ὅποιοι θὰ τὸν χαρετίσουν στό τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας, θὰ τοῦ δώσουν χῶρο στὸν νάο καί σπὴν ἐνοριακὴ ζωὴ, τότε ὑπάρχει σοβαρὴ περίπτωση ὁ ἔφηβος νά αισθανθεῖ ὅτι ὁ Θεός κάνει κάποιους ἀνθρώπους νά τὸν ἀναγνωρίζουν ὡς πρόσωπο. Κι ἐδῶ ἔχει σημασία ὁ ἔφηβος νά λέει τό ὄνομά του τὴν στιγμὴ πού κοινωνᾷ. Δέν συζητοῦμε γιὰ τὴν νοοτροπία κληρικῶν, κάποτε καί ἐπισκόπων, νά κοινωνοῦν ἀπρόσωπά τους ἀνθρώπους ἢ, σπὴν καλύτερη περίπτωση, νά λένε μόνο το «σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ», καθιστῶντας τὸν Θεό ὡς κάτι ἀπόμετρο πού ἔρχεται στους ἀνθρώπους πού δέν ἀξίζουν οὔτε τό ὄνομά τους νά τοῦ ποῦνε. Ὁ Θεός ὅμως εἶναι ἄρχοντας. Καί ὁ ἄρχοντας δίνεται σέ πρόσωπα. Ὁ Θεός εἶναι Φίλος. Καί δίνεται σέ φίλους. Χαρακτηριστικό τῆς κοινωνίας εἶναι τό ὄνομα τοῦ προσώπου. Ἡ μὴ ἀναφορὰ του δείχνει καί σέ συμβολικὸ ἐπίπεδο τὴν ἀριθμοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀκόμη καί μέσα σπὴν Ἐκκλησία.

Ἡ διακονία τῆς Ἐκκλησίας στὸν χῶρο τῆς νεότητας τὸν 20ό καὶ τὸν 21ο αἰῶνα στηρίζεται στὴν κατήχηση. Ἕνας πρωτοχριστιανικός θεσμός, ὁ ὁποῖος προσαρμολογήθηκε στὰ δεδομένα τῆς δυτικῆς πραγματικότητας καὶ τῶν προτεσταντικῶν ἐπιδράσεων μὲ τὰ κατηχητικά σχολεῖα καὶ τὶς κατασκηνώσεις. Ἡ κατήχηση εἶναι διδασκαλία τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, μὲ εὐληπτο τρόπο καὶ προσαρμοσμένη στὰ νοητικά δεδομένα τῶν κατηχουμένων. Μέσα ἀπὸ τὶς ἐπιδράσεις τῆς δυτικῆς θεολογίας, ἡ κατήχηση εἶχε μεταβληθεῖ στὸ παρελθόν σὲ μία προσπάθεια ἠθικοποίησης τοῦ ἀνθρώπου, μὲ ἔμφαση σὲ ζητήματα σεξουαλικότητας. Ἡ στάση ἐναντὶ τους θεωροῦνταν τὸ κλειδί γιὰ νὰ χαρακτηριστεῖ ἕνας ἔφηβος «καλὸ παιδί» καὶ τὴν ἴδια στιγμὴ ἔδιναν τὸν τόνο τοῦ στίγματος μὲ τὸν Θεό. Ὁ Θεὸς ταυτίζονταν μὲ τὶς ἀπαγορεύσεις. Ὁ ἴδιος Θεὸς ἦταν πού προτεινόταν σὲ μία σειρά θεμάτων, ὅπως ἡ καθηκοντολογία καὶ τὸ χρέος, ἡ ἀνάγκη γιὰ ἀρετὴ, ἡ σχέση τοῦ ἐφήβου μὲ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς μεγαλύτερους. Δέσποζαν τὰ «πρέπει», ἐνῶ στόχος ἦταν ἡ μορφοποίηση τῆς συμπεριφορᾶς, μὲ ὅ,τι αὐτὸ συνεπαγόταν. Ὁ Θεὸς πού προκαλοῦσε ἐνοχές, ὁ Θεὸς πού ἔκρινε τοὺς πάντες μὲ τὴν αὐστηρότητα τῶν λόγων Του, ὁ Θεὸς πού ζητοῦσε ἥρωικό φρόνημα, ἡ ἔμφαση στὴν ἐξομολόγηση (ὄχι στὴν μετάνοια) καὶ ἡ στρατιωτικοποίηση τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἐφήβων δημιούργησαν ἕνα κλίμα ἀντίδρασης καὶ τελικὰ ἄρνησης σὲ πολλοὺς ἐφήβους, πού ἔγινε ἀρνητικὸ ἐναντὶ τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι οἱ χαμένες γιὰ τὴν Ἐκκλησία γενιές, οἱ ὁποῖες ἔμαθαν πολλὰ γιὰ τὸν Θεὸ καὶ τὴν ἠθικὴ, ἀλλὰ θεώρησαν ὅτι δὲν ἀντέχεται αὐτὸς ὁ Θεός, ὁ Ὅποῖος δὲν καταφάσκει στή χαρὰ καί, τὴν ἴδια στιγμὴ, ἀπορρίπτει τὸν κόσμον καὶ τὴν ζωὴ. Ὡστόσο, ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουν οἰκογένειες, παλαιότερα περισσότερες, τώρα λιγότερες, πού ἐξακολουθοῦν νὰ υἱοθετοῦν αὐτὸ τὸ πρότυπο ἢ μὲ παραλλαγές του νὰ ἐμπιστεύονται αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν κατήχηση, ἡ ὁποία στηρίζεται στὸ συναίσθημα, σὲ μία καλουπαρισμένη ἀνατροφὴ καὶ σχέση μὲ τὸν Θεὸ καὶ τὰ τελευταῖα χρόνια ἔχει προσθέσει στοιχεῖα πιὸ αὐθεντικά, κυρίως ἀπὸ τὴν μοναχικὴ ζωὴ, ὅπως εἶναι ἡ πιὸ συχνὴ μετοχὴ στή θεία κοινωνία.

Τὰ τελευταῖα χρόνια ὑπάρχει μία ἀλλαγὴ στὸ περιεχόμενο τῆς κατήχησης. Δίδεται περισσότερο ἔμφαση στὸ δόγμα, στίς γιορτές, τὴν θεολογία τῆς εἰκόνας, τὴν λατρευτικὴν ζωὴν, τοὺς βίους τῶν ἁγίων, τὴν ἀσκητικὴν παράδοση. Εἶναι ὅμως ἀμφίβολο κατὰ πόσον ἔχει ξεπεραστεῖ ὁ στόχος τῆς ἠθικοποίησης. Σὲ μία κοινωνία ξεχαρβαλωμένη ἠθικά καὶ ἀπό-ἱεροποιημένη, ὅπου ἡ ἔκκοσμι-κευση ἔχει θριαμβεύσει, στοιχεῖα πειθαρχίας καὶ σχέσης μὲ τὸ ὑπερβατικὸ μοιάζουν ἀξίες πού ἀνακουφίζουν. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὑπάρχουν κι ἐκεῖνοι οἱ ρομαντι-

κοί οί όποιοι θεωροϋν ότι εΐναι άρκετή ή μετοχή στην Εύχαριστία και ή κατήχησι θά γίνει βιωματική. Σά νά μίν ύπάρχει ό νοϋς τοϋ άνθρώπου. Η άπολυτότητα, έξάλλου, αϋτής τής θέσης, ή όποία άδιαφορεί για τίς κατηχητικές συνάξεις ή και προτείνει τήν κατάργησή τους, δέν λαμβάνει ύπόψιν της οϋτε τήν ποιότητα τών σχέσεων στην λειτουργική σύναξη οϋτε τήν δυνατότητα τών κληρικών και τών ιεροψαλτών νά κατηχήσουν μέ τό ήθος και τό ύφος τής λατρείας, αλλά οϋτε και τήν ανάγκη τών παιδιών και τών εφήβων νά έχουν κάποια δική τους σύναξη και παρέα, όπου νά βρίσκουν κάτι παραπάνω από ένα μάθημα, στην άξια τοϋ όποίου έν τέλει δέν πιστεύουν.

Η κατηχητική σύναξη ύποβοηθά τόν έφηβο νά άπαντήσει σέ ένα έρώτημα πού ή έποχή μας θέτει ως καιριο: «Τί μου χρειάζεται ό Θεός;». Όσο κι άν φαίνεται εκτός τής παράδοσής μας αϋτό τό έρώτημα ό σύγχρονος έφηβος τό θέτει στον έαυτό του. Και ή κατηχητική ή ή κατασκηνωτική σύναξη δίνουν άπάντηση: έπειδή ύπάρχει ό Θεός για μένα, μπορώ νά έχω μία παρέα πού μέ αναγνωρίζει ως πρόσωπο και πού μέ δέχεται όπως εΐμαι. Έπειδή ύπάρχει ό Θεός για μένα μπορώ νά μοιραστώ έμπειρίες, άπορρίψεις, άποδοχές, νά άποκτήσω φίλους, νά αισθάνομαι ότι αξίζω γά κάποιους, άκόμη κι άν δέν εΐναι όλα τέλεια. Έπειδή ύπάρχει ό Θεός για μένα συναντώ άνθρώπους όπως ιερείς, κατηχητές, στελέχη κατασκηνώσεων, πού άκόμη κι άν δέν μέ γνωρίζουν, προσπαθοϋν νά μου δείξουν αγάπη. Έπειδή ύπάρχει ό Θεός για μένα μπορώ νά συζητήσω για τόν κόσμο, τά προβλήματα, τί ζωή, νά δραστηριοποιηθώ και νά έλπίσω.

Ένας άλλος χώρος στον όποιο ό έφηβος μπορεί νά καταθέσει έρωτήματα σχετικά μέ τήν ύπαρξη τοϋ Θεοϋ και τό τί θέλει τόσο ό Θεός όσο και ό ίδιος από τόν Θεό εΐναι στην σχολική τάξη, στα πλαίσια τοϋ μαθήματος τών Θρησκευτικών, ιδίως άν ό/ή θεολόγος έχει δεκτικότητα. Τά έρωτήματα έχουν νά κάνουν συνήθως μέ τό ποιός δημιούργησε τόν Θεό, ποιά εΐναι ή σχέση τοϋ Θεοϋ μέ τήν δημιουργία τοϋ κόσμου και τοϋ άνθρώπου, καθώς τά μαθήματα τόσο τής Γεωγραφίας, όσο και τής Φυσικής και τής Βιολογίας δίνουν τήν επιστημονική έρμηνεία τής δημιουργίας, όπως επίσης και τό άν ό Θεός εΐναι αγάπη τότε πώς ύπάρχει κακό και θάνατος τόν κόσμο. Άνέγγιχτη δέ μένει και ή έκκλησιαστική πραγματικότητα. Τί κάνει ή Έκκλησία για τό ζήτημα τής κοινωνικής άδικίας; Γιατί ή Έκκλησία νά έχει περιουσία; Γιατί νά εΐναι πλούσια τά άμφια τών επισκόπων και τών κληρικών; Γιατί νά ύπάρχουν χρυσά και άσημένια καντήλια και στολίδια στους ναούς; Γιατί ή Έκκλησία νά άρνεϊται τούς έφηβικούς έρωτες και τίς προγαμιαίες σχέσεις; Γιατί νά άπορρίπτει τούς

όμοφυλόφιλους και τούς γάμους τους; Τά περισσότερα από αυτά είναι έρωτήματα και προβληματισμοί που έρχονται από τις συζητήσεις στην τηλεόραση και στο Διαδίκτυο, αλλά και από τό ίδιο το σπίτι, όταν είναι αδιάφορο ή αρνητικό. Η δημοσιότητα για τήν Έκκλησία συνήθως είναι αρνητική. Οί θεολόγοι, αν έχουν ζωντανή σχέση με τήν πίστη και τήν Έκκλησία, αν έχουν ανοιχτό πνεύμα και διάθεση κατανόησης τών εφήβων, μπορούν να δώσουν τίς απαντήσεις που χρειάζεται και να κατευθύνουν τόν έφηβο στό καιρίο του προβληματισμού που είναι: τί είναι ό Θεός για μένα; Πώς μπορεί να γίνει οικείος μου;

Αυτό δέν έχει να κάνει με κατάλυση τής ελευθερίας του εφήβου. Άλλωστε τό σχολείο δέν μπορεί να λειτουργήσει ούτε ως ύποκατάστατο του κατηχητικού κενού, ούτε να επαναφέρει ένα μάθημα όμολογιακού περιεχομένου. Τά Θρησκευτικά προτείνουν. Καλλιεργούν τόν διάλογο. Δείχνουν στόν έφηβο ποιές απαντήσεις δίνει ή δέ δίνει ή πίστη στίς περιστάσεις τής ζωής, στους σταυρούς τών ανθρώπων. Προτείνουν έναν Θεό που ναί μέν δέν θέλει τήν άμαρτία, αλλά τή συγχωρεί. Προτείνουν έναν Θεό που σταυρώθηκε για εκείνους που Τόν αγαπούνε αλλά και για εκείνους που Τόν άπορρίπτουν και τόν έχθρεύονται. Προτείνουν έναν Θεό που καλεί τόν άνθρωπο στην αγάπη και στην πορεία τής άνάστασης. Προτείνουν έναν Θεό που μπορεί να γίνει οικείος στόν έφηβο όταν Τόν έμπιστευθεί και Τόν άναζητήσει. "Όταν Του δώσει λίγο χώρο στην καρδιά του. "Όταν άναζητήσει τήν χαρά στή ζωή του και αφήσει τόν Θεό να του τήν προσθέσει. Και στίς μικρές ή μεγάλες δοκιμασίες, ιδίως στην περίοδο τών εξετάσεων, ό έφηβος που πιστεύει, θά άναζητήσει έναν Θεό όχι που δίνει μαγικά και σίγουρα έπιτυχίες, αλλά που αφήνει να άπλωθει τό σχέδιο τής πρόνοιάς Του για τόν καθέναν και βεβαίως για εκείνον.

Έδω λοιπόν χρειάζεται να άναπτυχθεί αυτή ή μυστική σχέση με τόν Θεό. Ό έφηβος να μή νικηθεί από τόν πειρασμό του δοϋναι και λαβείν, του δικαιώματος να τά έχει όλα όχι μόνο από τούς ανθρώπους αλλά και από τόν Θεό, αλλά να λειτουργήσει στην προοπτική τής προσωπικής οικείωσης. Στην μεταβατικότητα τής άναπτυξιακής πορείας, όποτε και ό έφηβος παθιάζεται με τά χειροπιαστά και όχι με ιδέες, ό Θεός μπορεί να γίνει οικείος στόν έφηβο όταν ό ίδιος θελήσει να καλλιεργήσει έμπιστοσύνη. Νά προσευχηθεί πέρα από τήν τυπικότητα. Νά κάμει τόν κόπο του σε ό,τι έχει να άγωνιστεί και να αφήσει τόν Θεό να προσθέσει ή να εύδοκίσει, άκόμη κι αν τό άποτέλεσμα δέν είναι τό ποθούμενο. Και από τήν άλλη ή σχέση με τόν Θεό καλλιεργείται μέσα από τίς διαπροσωπικές σχέσεις, τόσο τίς φίλιες, όσο και στην διαφυλικότητα.

Οί κατευθύνσεις είναι δύο: ή μία είναι ή διδαχή από τό αρνητικό παράδειγ-

μα τῶν ἄλλων. Ὄταν ὁ ἔφηβος βλέπει νά γίνονται στή ζωή του ἀπό τούς φίλους του ἢ ἀπό ὅποιον ἢ ὅποια ἐπιθυμεί νά σχετιστεῖ μαζί του τά ἀντίθετα ἀπό αὐτά πού περιμένει. Ὄταν ἀπογοπεύεται καί νιώθει ὅτι δέν παίρνει πίσω οὔτε τίν ἀποδοχή καί τόν σεβασμό. Ὄταν αἰσθάνεται τίν ἀπουσία τῆς ἀγάπης. Κι ἀπό τίν ἄλλη, ὅταν ὁ ἴδιος γίνεται θετικό παράδειγμα. Ὄταν μέσα του νιώθει ὅτι πρῶτα καλεῖσαι νά δώσεις καί ὅσοι τό αἰσθάνονται, θά ἀνταποκριθοῦν, προσφέροντάς σου αὐτό πού μποροῦν. Ὁ ἔφηβος, κατά βάθος, εἶναι ρομαντικός. Τά θέλει ὅλα καί, μάλιστα, ὅταν ὁ ἴδιος προσφέρει καί προσφέρεται. Καί γι' αὐτό κάποτε ἀπορρίπτει τόν Θεό. Δέν μπορεῖ νά κατανοήσει εὐκόλα ὅτι ἡ ἀγάπη δέν ὠφελεῖ ὅταν δέν εἶναι στηριγμένη στό ὄριο τοῦ μακροχρόνια ὠφέλιμου. Πάντως, μέσα ἀπό τά θετικά καί ἀρνητικά παραδείγματα ὁ ἔφηβος μπορεῖ νά καλλιιεργήσει τή σχέση του μέ τόν Θεό. Διότι ὁ Θεός εἶναι πού δέ θά τόν προδώσει οὔτε θά τόν ἀπογοπεύσει, ἐφόσον ὑπάρχει ἡ πίστι. Ὅχι στή λογική τοῦ δοῦναι καί λαβεῖν. Ἀλλά στήν ἀγάπη καί τίν ἐμπιστοσύνη, ἡ ὅποια χτίζεται σταδιακά, ἐφόσον ὁ ἔφηβος γνωρίζει τόν Θεό. Μόνο πού ἐδῶ δέν πρέπει νά παραθεωροῦμε καί τόν παράγοντα τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ. Οἱ μεγαλύτεροι ζητοῦμε ἄμεσα ἀποτελέσματα, σέ ὅλους τούς τομεῖς τῆς ἀνατροφῆς, συχνά καί στόν θρησκευτικό. Ὅμως ὁ Θεός ἔχει τόν δικό Του χρόνο καί τόν δικό Του τρόπο νά μιλήσει καί νά δώσει εὐκαιρίες στόν καθέναν καί στόν ἔφηβο.

Ἄς μῖν ξεχοῦμε τό αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας πού ὁ ἔφηβος τονίζει ιδιαίτερα στήν ἡλικιακή αὐτή φάση. Ἀπό τίν μία συγκρούεται μέ τούς μεγαλύτερους, φανερά ἢ ἄδηλα, γι' αὐτήν ἀκριβῶς τίν ἐλευθερία του. Πόσο μᾶλλον μέ ἀξίες καί αὐθεντίες πού προέρχονται ἀπό τόν κόσμο τῶν μεγάλων καί ἡ θρησκεία εἶναι ἀκριβῶς μία τέτοια αὐθεντία. Ὁ ἔφηβος δοκιμάζει τίς δυνατότητες καί τά ὅρια τῆς ἐλευθερίας του λέγοντας τά ΟΧΙ του, προκειμένου καί νά εὐχαριστιθεῖ γιά τί διαφορετικότητά του, ἀλλά καί νά τίν ἐπιδείξει στους μεγαλύτερους. Ἀπό τίν ἄλλη, ἔχει ἀκούσει ἢ καταλαβαίνει ὅτι ὁ Θεός δέν θέλει δέσμιους κοντά Του τούς ἀνθρώπους, ἀλλά τούς ἔχει δωρίσει ὁ ἴδιος τίν ἐλευθερία τους. Ἐπομένως, δοκιμάζει στήν οὐσία ὁ ἔφηβος καί τόν ἴδιο τόν Θεό, κατά πόσον διπλαθῆ θεωρεῖ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου νά χρησιμοποιήσει τίν ἐλευθερία πού τοῦ ἔχει δωρίσει, ἀκόμη κι ἂν αὐτή συνεπάγεται τίν ἀπόρριψη τοῦ ἴδιου. Ἡ ταυτότητα δέν ἀποκτιέται ἀληθινά ἂν δέν δοκιμαστῆ στους δρόμους τῆς ἐλευθερίας.

Ἡ σχέση λοιπόν τοῦ σύγχρονου ἐφήβου μέ τόν Θεό περνᾷ ἀπό πολλές ἀτραπούς. Πέρα ἀπό τίν οἰκογένεια, τό σχολεῖο καί τό κοινωνικό περιβάλλον

υπάρχει και η ευθύνη της Εκκλησίας να βοηθήσει στο να αποφασίσει ο έφηβος να δει τον Θεό ως οικείο. Η προσπάθεια για οικειότερη γλώσσα στην επικοινωνία του κλήρου με τους έφηβους είναι απαραίτητη. Τό να μπορεί ο κληρικός να ακούει τον έφηβο και όχι να τον προκαταλαμβάνει, όπως επίσης και η δραστηριοποίηση των εφήβων σε εκκλησιαστικούς χώρους είναι σημειοκλειδιά. Τό ίδιο και η ενθάρρυνση των εφήβων να κοινωνούν. Πρωτίστως όμως ο σεβασμός στην ελευθερία του εφήβου και η αίσθηση ότι είναι ισότιμος συνουμιπτής (π. Βασίλειος Θερμός) με τά στελέχη της Εκκλησίας, ακόμη κι αν εκ των πραγμάτων είναι δύσκολο, μπορούν να βοηθήσουν στο να δώσει εύκολότερα απαντήσεις ο έφηβος στο ερώτημα του Θεού. Η ταπεινή αγάπη από τήν πλευρά των πομένων, ή προσευχή για τους εφήβους και κυρίως ή μί οίηματικά κατάθεση βεβασιότητας και απαντήσεων σε όλα τα ζητήματα που θέτει ένας έφηβος, κάτι που εκ των πραγμάτων μετατρέπει τους πομένες σε παντογνώστες-έρμηνευτές του θεϊκού θελήματος και καθιστά τελικά τόν ίδιο τόν Θεό περιπτό, θά κάνουν τους εφήβους χαρούμενους όταν πηγαίνουν στο ναό ή συζητούν για τέτοια, ύπαρξιακά θέματα. Διότι δέν θά βλέπουν απέναντί τους επιδειξίες γνώσεων, αλλά συνοδοιπόρους. Τό ίδιο ισχύει και για τους γονείς.

Η τελική απάντηση στο ερώτημα της σχέσης του εφήβου με τόν Θεό θά δοθεί από τους άμεσα εμπλεκόμενους. Και ο Θεός είναι δεδομένο ότι μιλά με τόν δικό Του τρόπο και τόν δικό Του χρόνο στην ζωή των ανθρώπων. Ο έφηβος, καθώς μεταβαίνει από τήν παιδικότητα στή ενηλικίωση, έχει κι αυτός τους δικούς χρόνους και προβληματισμούς. Τό ερώτημα είναι αν είναι καλοπροαίρετος. Κι εδώ η ευθύνη των μεγαλύτερων είναι μεγάλη, όχι στην εφηβεία μόνο, αλλά και από τήν αρχή της ανατροφής. Καλοπροαίρετος σημαίνει ο ανοιχτός, ο μί απόλυτος. Ακόμη όμως κι αν είναι απόλυτος, καλοπροαίρετος είναι αυτός που έχει επιλέξει να συγχωρεί. Ο έφηβος που μαθαίνει να ακροαται τους άλλους, θά ακροασθαι και τήν φωνή του Θεού. Ο έφηβος που δίνει οριστικές απαντήσεις θά είναι δύσκολο ή ακατόρθωτο να βρει και τόν Θεό και τους ανθρώπους όπως θέλει. Οί έφηβοι συνήθως μιμούνται τους μεγαλύτερους. Τελικά το ερώτημα του Θεού δέν είναι ερώτημα μόνο των εφήβων, αλλά χρήζει συνεχούς απαντήσεως από όλους. Και η απάντηση δείχνει τόν βαθμό της οικειώσεως ή μί, τόν βαθμό της πίστης!